

USAID | **УКРАЇНА**
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

МЕХАНІЗМИ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРІВ КРАЩІ ПРАКТИКИ І УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Контракт No. AID-OAA-I-13-00032, **Завдання No.** AID-121-TO-16-00003

Програма реформування сектору юстиції «Нове правосуддя»

Представник спеціаліста з питань контрактів: Олександр Пісун, Менеджер проектів з розвитку демократії, Відділ сприяння розвитку демократії та врядування

Завдання розвитку 1: Більш інклюзивні, прозорі та підзвітні процеси врядування.

Автор: Кисельова Тетяна, к.ю.н., LL.M, PhD

Надано:

Кімонікс Інтернешнл Інк.

5 лютого 2018 року

ДИСКЛЕЙМЕР

Погляди авторів, викладені у даній публікації, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або Уряду Сполучених Штатів Америки.

ЗМІСТ

Вступ.....	2
1. Моделі правового регулювання діяльності медіаторів	3
2. Суб'єкти і механізми регулювання діяльності медіаторів	4
3. Акредитація медіаторів	4
3.1. Реєстри медіаторів	5
3.2. Вимоги до медіаторів	7
4. Акредитація навчальних курсів та організацій, які забезпечують підготовку медіаторів	13
4.1. Вимоги щодо тренерів навчальних програм з медіації.....	13
4.2. Вимоги щодо випускного екзамену навчальних програм	13
4.3. Вимоги щодо змісту навчання.....	14
5. Регулювання професійної діяльності медіаторів в зарубіжних країнах	15
5.1. США, Австралія, Канада.....	15
5.2. Російська Федерація	19
5.3. Казахстан	21
5.4. Білорусь.....	24
Рекомендації.....	28
Додаток А. Узагальнені пропозиції медіаторів-учасників Конференції.....	30
Додаток В. Наукові джерела за темою професійного регулювання діяльності медіаторів	34
Додаток С. Приклад анкети для сторін медіації щодо оцінки медіатора як вимога для отримання акредитації Міжнародного Інституту Медіації	36

ВСТУП

Цей звіт підготовлено відповідно до завдання для експерта Програми USAID «Нове правосуддя». Експертом було проведено попередні консультації з представниками Національної асоціації медіаторів України, медіаторами з регіонів, судьями та юристами щодо вивчення їхніх потреб в експертній інформації у сфері саморегулювання професійної діяльності медіаторів; проаналізовано нормативні акти, правила акредитації та сертифікації професійних організацій медіаторів, звіти робочих груп щодо систем акредитації в США, Австралії, Канаді, Російській Федерації, Білорусі і Казахстані, а також міжнародної організації – Міжнародний Інститут Медіації (розділ 5);¹ проаналізовано наукові джерела – публікації з теми дослідження в міжнародних наукових журналах і виявлено основні теоретичні засади регулювання діяльності медіаторів (розділи 1-4, додаток В).

На основі цього аналізу було зроблено презентацію на конференції «Саморегулювання в медіації: від стандартів до прискореного росту практики позасудового вирішення спорів в Україні», яка проходила Національною асоціацією медіаторів України за підтримки Програми USAID «Нове правосуддя» 8 грудня 2018 у м. Київ. Учасники конференції мали змогу дати зворотній зв'язок на викладений в презентації матеріал, а також пропрацювати свої потреби і бачення механізмів саморегуляції професійної діяльності медіатора. Всі коментарі та зауваження медіаторів були зібрані і оцифровані НАМУ, та узагальнені експертом (див. Додаток А до цього Звіту). За результатами аналізу цих коментарів, виявилось, що найважливішою сферою, де на сьогодні необхідна саморегуляція організацій медіаторів в Україні, є стандартизація та введення акредитації навчальних програм з медіації. Разом з тим, встановлення вимог щодо якості навчальних програм неможливе без розуміння вимог щодо медіатора (чітке бачення, які знання і навички медіатор має продемонструвати «на виході» з навчальних програм). Враховуючи ці коментарі, цей Звіт перш за все приділив основну увагу акредитації медіаторів та навчальних програм з медіації. Окремий запит експерту поступив від групи сімейних медіаторів, яким необхідна була експертна інформація щодо кращих практик акредитації сімейних медіаторів, чому і присвячений окремий розділ цього Звіту.

На основі аналізу кращих практик у зарубіжних країнах та коментарів українських медіаторів було розроблено рекомендації щодо практичних кроків з розробки системи акредитації навчальних програм Національною асоціацією медіаторів України.

Звіт ґрунтується на:

- більш ніж на 15-річному науковому досвіді щодо досліджень медіації та вирішення конфліктів в Україні і в зарубіжних країнах;
- аналізі наукових джерел, нормативних актів та документів професійних організацій медіаторів;
- консультацій з українськими медіаторами, судьями, юристами;
- коментарях з конференції «Саморегулювання в медіації».

¹ Аналіз кращих практик в країнах Європейського Союзу був проведений іншим експертом – Алеш Залар

I. МОДЕЛІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРІВ

Запровадження інституту медіації і забезпечення якості медіаційних послуг/допомоги (надалі – послуг)² населенню в будь-якій країні потребує належної професійної підготовки медіаторів та дотримання ними правил проведення медіації. Тому питання регулювання професії медіатора є надзвичайно важливими.

Основним принципом правового регулювання медіації є забезпечення необхідних стандартів медіації при мінімальному втручанні держави в ці відносини, надання сторонам спору найбільш повної свободи розпорядження своїми правами. Сама процедура медіації побудована на вільному самовизначенні і волевиявленні сторін спору, на добровільній і усвідомленій відповідальності за свої слова і вчинки і, зрештою, за результат спору. Надмірне регулювання процедур медіації може обмежити ці можливості і звести нанівець основні її переваги.

Разом з тим, коли діяльність медіаторів підтримується державою з метою впорядкування правового регулювання, додання цієї діяльності більш легітимного характеру та її повсюдного поширення, держава забезпечує мінімально необхідні гарантії законності цієї діяльності. Провідний австралійський дослідник медіації, вчений компаративіст Н. Александер виділяє три моделі правового регулювання медіації: ринково-договірне регулювання (market-contract), механізми саморегулювання (self-regulation) та законодавче регулювання (formal legislative).³

Перша модель - ринково-договірне врегулювання. Медіація як діяльність не заборонена законодавством жодної держави, може здійснюватися без будь-якого втручання з боку держави, виключно на приватних засадах. В такому разі угода, прийнята у результаті медіації, має статус цивільно-правової угоди, до якої застосовуються всі норми загального та спеціального законодавства. Крім того, виділення медіації у відокремлену сферу професійної діяльності призводить в дію ринкові механізми попиту та пропозиції. Успішний медіатор повинен самостійно дбати про якість його послуг і їх маркетинг для отримання нових справ, тобто про свою репутацію. Таким чином практика відбирає кращі стандарти, принципи та механізми надання послуг медіації населенню.

Другу модель регулювання відносин медіації становлять, так звані, саморегулюючі механізми. Практично одночасно з появою практики медіації, практикуючі медіатори в США та інших країнах почали об'єднуватися в професійні організації та об'єднання. На сьогодні організації медіаторів у всьому світі розробляють стандарти професійної підготовки медіаторів, кодекси етики медіаторів, правила проведення медіацій, дисциплінарні процедури, що застосовуються до медіаторів-членів цих організацій.

Нарешті, третю модель регулювання відносин медіації становить законодавче регулювання. Норми, що регулюють відносини медіації, можуть міститися у нормативно-правових актах загального характеру (зазвичай національні закони про медіацію), спеціальних нормативно-правових актах (про медіацію у кримінальних справах, трудових, сімейних спорах, у сфері телекомунікації, тощо), у загальному галузевому законодавстві (окремі розділи або норми про медіацію у процесуальних кодексах).

На сучасному етапі всі три зазначені моделі регулювання медіації присутні в більшості країн, проте у різних співвідношеннях. Найбільшу частку займають механізми

² В українському законодавстві існує розмежування між поняттям послуги (надається за плату) та допомоги (надається на безкоштовній основі). Такого розмежування термінів в зарубіжній практиці не існує, тому в цьому Звіті поняття послуги включає також поняття допомоги

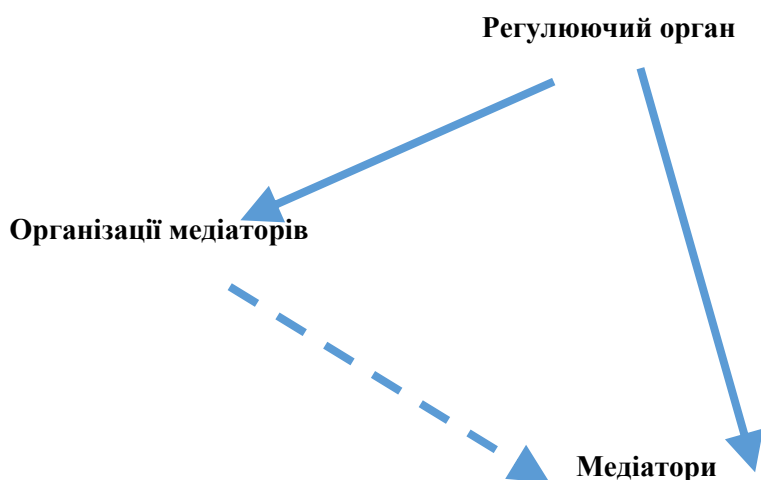
³ Alexander, Nadja. "Mediation and the Art of Regulation." *Queensland U. Tech. L. & Just. J.* 8 (2008): 1.

саморегулювання організаціями медіаторів, вони підкріплюються ринковим механізмами. Держава займає здебільшого позиції мінімального втручання у цю діяльність.

2. СУБ'ЄКТИ І МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРІВ

Виходячи з вказаних моделей регулювання, суб'єктами регулювання професійної діяльності медіаторів можуть бути 1) державні органи; 2) організації та об'єднання медіаторів, організації-провайдери послуг медіації та навчальні центри, які здійснюють навчання та підготовку медіаторів 3) спеціально створені «змішані» органи за участю представників державних органів, організацій медіаторів, суддів, тощо. Ці суб'єкти можуть виконувати свої функції як централізовано через єдиний орган (наприклад, Міністерство юстиції або єдина національна асоціація медіаторів країни) так і децентралізовано (наприклад, місцеві суди або різноманітні організації медіаторів).

Суб'єкти регулювання діяльності медіаторів здійснюють свої регулюючі функції на двох рівнях. На першому рівні регулюється діяльність навчальних центрів та/або організацій-провайдерів послуг медіації, а ті в свою чергу, вже самостійно регулюють або не регулюють діяльність медіаторів. Другий рівень – пряме, але мінімальне, регулювання діяльності медіаторів з боку держави.

Мал. 1. Механізми регулювання професійної діяльності медіаторів

На сьогодні у жодній країні світу не введено обов'язкове державне ліцензування діяльності медіаторів, міжнародна медіаторська спільнота послідовно виступає проти ліцензування. Замість цього регулювання діяльності медіаторів здійснюється за допомогою трьох механізмів – акредитація медіаторів, моніторинг якості послуг медіації, дисциплінарні процедури/притягнення до відповідальності медіаторів.

3. АКРЕДИТАЦІЯ МЕДІАТОРІВ

Акредитація (синоніми – сертифікація/certification, реєстрація/registration) - процедура включення у публічні реєстри за умови виконання визначених вимог.

Акредитуватися можуть як медіатори, так і навчальні центри та організації-провайдери послуг і для цього створюються окремі реєстри.

3.1. РЕЕСТРИ МЕДІАТОРІВ

Багато питань виникає щодо суб'єктів ведення реєстрів медіаторів. Існує два варіанти організації реєстрів медіаторів.

Перший варіант – ведення реєстрів покладається на ті організації, які безпосередньо працюють з медіаторами – суди; державні служби у справах дітей; об'єднання медіаторів; організації, які здійснювали підготовку медіаторів; організації, які надають послуги медіації, тощо.

Зазвичай вимоги до медіаторів для отримання акредитації в таких організаціях є досить високими, наприклад, наразі провідні міжнародні об'єднання медіаторів вимагають навчання з обов'язковим практичним екзаменом, докази проведення медіацій, постійну супервізію і підвищення кваліфікації медіаторів. Таким чином створюється конкурентне середовище і стимули підвищення професійного рівня медіаторів. Крім того система, за якої у державі існує декілька реєстрів медіаторів обумовлена необхідністю спеціалізованих реєстрів. Зокрема для організації роботи медіаторів у судах формується перелік 20-30 медіаторів, які надають послуги медіації за рекомендації цього суду і у кваліфікації яких суд впевнений. З огляду на те, що сімейні медіатори мають володіти специфічними навичками наразі також вводяться окремі реєстри для системи сімейної медіації.

За даними дослідження голландських вчених, система ведення реєстрів багатьма організаціями (як державними, так і недержавними) запроваджена у більшості країн світу і Європи, а саме в таких країнах як Швейцарія, Бразилія, Канада, Єгипет, Індія, Ізраїль, Японія, Сінгапур, Південна Африка, США, Фінляндія, Німеччина, Ірландія, Литва, Голландія, Португалія, Словенія, Іспанія, Швеція, Великобританія, Австралія, Бельгія, Австрія, Чехія, Польща.⁴

У деяких з перелічених країн існує єдиний державний реєстр медіаторів, але він не є обов'язковим і не виключає наявність інших реєстрів. Зазвичай пропоненти єдиного державного реєстру наводять приклад Австрії, де існує єдиний реєстр так званих зареєстрованих медіаторів, який ведеться Міністерством юстиції і виставляє достатньо високі вимоги до «зареєстрованих» медіаторів, але цей реєстр не є обов'язковим для всіх медіаторів. За законодавством Австрії медіацію можуть проводити і особи, які не внесені до реєстру «зареєстрованих» медіаторів. Така сама система дворівневої акредитації медіаторів, коли за бажанням самих медіаторів, вони можуть підвищити свою кваліфікацію і отримати титул «сертифікований медіатор» і потрапити в єдиний національний реєстр, крім Австрії, існує ще в Австралії, Бельгії і Чехії, і буде запроваджуватися у Німеччині. Однак, медіаторів «не заганяють» у ці реєстри. Медіатори самі, виходячи з їхньої оцінки попиту на свої послуги, вирішують питання додаткової акредитації на національному рівні. В Австралії, наприклад, попри те що з 2008 року існує Система Національної Акредитації Медіаторів (National Mediator Accreditation System),⁵ у переліку медіаторів Верховного Суду Австралії з 12 осіб тільки двоє акредитовані цією Системою, а всі інші – іншими організаціями.⁶

Окремо варто зазначити, що за даними досліджень науковців Києво-Могилянської академії, навіть в таких пост-радянських країнах як Російська Федерація,⁷ Казахстан і

⁴ Fred Schonewille & Manon Schonewille, *The Variegated Landscape of Mediation Regulation: Comparative Study of Mediation Regulation in Europe and the World* (Eleven International Publishing, 2014).

⁵ <https://msb.org.au/about-msb>

⁶ https://www.courts.act.gov.au/supreme/services/list_of_mediators

⁷ <http://fedim.ru/reestry-mediatorov/reestr-mediatorov-po-organizaciyam/>

Киргизстан, законодавством про медіацію закріплена можливість багатьох різних реєстрів медіаторів, і практика підтверджує життєздатність такого підходу.

Другий можливий варіант – ведення реєстрів медіаторів зводиться до централізації цього процесу у рамках єдиного державного реєстру, який ведеться зазвичай Міністерством юстиції. Така система існує у невеликій кількості держав. У дослідженні голландських вчених вказані наступні – Аргентина, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Греція, Угорщина, Словаччина.⁸ Крім того, за нашими даними з пост-радянських країн обов'язкові національні державні реєстри були нещодавно введені в Білорусі і Молдові.

У цих країнах для здійснення діяльності в якості медіатора особа має обов'язково бути занесена в реєстр Міністерства юстиції і отримати свідоцтво. Для цього створюється окремий підрозділ Міністерства юстиції або ця робота доручається конкретному відділу міністерства; виділяються бюджетні кошти, видаються окремі підзаконні акти, якими детально регламентуються вимоги для внесення у реєстр медіаторів, тощо.

Разом з тим навіть у країнах, де існує обов'язковий державний реєстр медіаторів, держава не вимагає від медіаторів проходження спеціального екзамену. В усіх вказаних країнах (крім Молдови)⁹ для можливості потрапити до реєстру, необхідно надати документи, які формально підтверджують навчання з медіації, вік, освіту, тощо. Таким чином, навіть єдині обов'язкові державні реєстри медіаторів є системами постановки на облік за формальними ознаками і виконують радше інформаційні функції для споживачів. Мотивації для підвищення професійного рівня медіаторів такі системи не несуть, адже всі медіатори у країні мають однакову формальну акредитацію. Тому не є випадковим, що у країнах, які запровадили єдині державні реєстри, медіація розвивається досить повільно.

Наприкінці необхідно зазначити, що жоден міжнародний документ, або документ Європейського Союзу не вимагає і не рекомендує створення єдиного державного обов'язкового реєстру медіаторів.

Таким чином, на сьогодні кращою світовою практикою є надання права ведення реєстрів медіаторів всім суб'єктам, які мають у цьому потребу – судам, іншим державним органам, об'єднанням медіаторів, організаціям, які забезпечують підготовку медіаторів та надання послуг медіації населенню, тощо.

Щодо дисциплінарної відповідальності медіаторів, то основним механізмом такої відповідальності є виключення особи з реєстру медіаторів, що тягне за собою великі репутаційні ризики для медіатора. Для цього в організаціях, які ведуть реєстри, розробляють кодекси поведінки медіаторів¹⁰ і створюються дисциплінарні комісії, куди споживачі можуть подавати скарги. Якщо дисциплінарна комісія підтвердить порушення медіатором етичних норм, у якості санкції передбачається виключення

⁸ В Румунії також існує єдиний національний обов'язковий реєстр медіаторів, який ведеться Міністерством Юстиції, але рішення щодо включення осіб до реєстру приймається недержавним органом – Радою Медіаторів, який складається з медіаторів, нотаріусів, суддів, інш. Fred Schonewille & Manon Schonewille, *The Variegated Landscape of Mediation Regulation: Comparative Study of Mediation Regulation in Europe and the World* (Eleven International Publishing, 2014).

⁹ Введення кваліфікаційного екзамену для внесення медіаторів в єдиний обов'язковий державний реєстр медіаторів (як нещодавно було зроблено в Молдові) є фактичним державним ліцензуванням діяльності медіаторів, проти якого послідовно і впевнено виступає міжнародна медіаторська спільнота.

¹⁰ або використовують модельні документи такі, як Європейський кодекс медіаторів

ї/його з реєстру, іноді з вимогою проходження додаткового навчання. Така система діє, наприклад, у Канадському інституті альтернативного вирішення спорів.¹¹

У зв'язку з тим, що у більшості країн запроваджена система ведення реєстрів багатьма організаціями, то і дисциплінарна відповідальність накладається тими самими організаціями. Єдиною вимогою міжнародних документів в сфері медіації, зокрема Директив Європейського Союзу, є вимога публікації інформації про дисциплінарні процедури на вебсайтах організацій-провайдерів послуг медіації в доступній для споживача формі, що і є на сьогодні кращою практикою.

3.2. ВИМОГИ ДО МЕДІАТОРІВ

У країнах прецедентного права (США, Австралія, Канада, Нова Зеландія, Сінгапур, Індія) законодавство про медіацію не встановлює ніяких вимог для медіаторів, такі вимоги встановлюються державними органами або професійними організаціями медіаторів через системи акредитації у цих організаціях.

У країнах континентального права основні вимоги до медіаторів закріплюються у спеціальному законодавстві про медіацію. Зазвичай такі вимоги зводяться до трьох дуже загальних: 1) вік; 2) освіта; 3) професійна підготовка з медіації. Додаткові вимоги можуть встановлюватися державними органами або професійними організаціями медіаторів через системи акредитації у цих організаціях.

Дуже важливим моментом є те, що медіатори не мають мати юридичної освіти для того, щоб практикувати медіацію. Зазвичай представники інших професій – психологи, інженери, лікарі, вчителі, є негіршими за юристів медіатори. Тому законодавством зазначається рівень необхідної освіти, але не фах. Вимога щодо підготовки з медіації у законодавстві вказується у годинах, необхідних для підготовки. Наразі прослідковується тенденція до збільшення годин підготовки і до включення обов'язкового практичного елементу. За даними голландських дослідників на 2014 рік, середній показник по годинах підготовки у Європейському Союзі складає 81 годину, по країнах світу (крім ЄС) – 27 годин.¹² Однак, деякі країни за деякими акредитаційними програмами вимагають до 500 годин підготовки (Австрія щодо «зареєстрованих» медіаторів). Крім того, деякі нормативні акти виставляють доволі детальні вимоги щодо змісту учбової програми для підготовки з медіації або підвищення кваліфікації.

Нижче приведені законодавчі вимоги деяких країн.

¹¹ <http://adric.ca/rules-codes/complaints-discipline-policy/>

¹² Fred Schonewille & Manon Schonewille, *The Variegated Landscape of Mediation Regulation: Comparative Study of Mediation Regulation in Europe and the World* (Eleven International Publishing, 2014).

	Статус	Вік	Освіта	Підготовка з медіації	Підвищення кваліфікації	Інше
Австрія	«Не зареєстрований медіатор»	---	---	---	---	---
	«Зареєстрований медіатор»	28	---	Теорія 200-300 годин + практика 100-200 годин	50 годин за 5 років	Доброчесність, не має судимості
Болгарія	Медіатор	---	---	60 годин (з них практики 30 годин)	30 годин на рік	Не має судимості
Німеччина	«Не сертифікований медіатор»	---	---	---	---	---
	«Сертифікований медіатор»	---	Вища або проф. кваліфікація	120 годин + супервізія	4 медіації + 4 супервізії + 20 годин навчання за 2 роки	Вимоги до програми підготовки: 2 роки професійного досвіду
Угорщина	Медіатор	---	Вища + 5 років досвіду	60 годин	50 годин за 5 років	Не має судимості
Італія	Медіатор	---	Ступінь бакалавра	50 годин	18 годин за 2 роки	Ко-медіація, 20 медіацій за 2 роки після отримання статусу медіатора
Румунія	Медіатор	---	Вища + 3 роки досвіду	80 годин	20 годин на рік	Має добру репутацію і не має судимості
Іспанія	Медіатор	---	Вища або проф. кваліфікація	100 годин (з них 35 годин практики)	---	Страхування проф. діяльності
Росія	«Непрофесійний»	18 років	---	---	---	Не має судимості
	«Професійний медіатор»	25 років	Вища	До 2011 р. - 120 годин	---	Не має судимості
Білорусія	Медіатор	---	Вища/ або суд. примирювач	Для юристів – 140 годин Для інших – 170 годин	---	Не має судимості, не є держслужбовцем

Порівняно із законодавчими вимогами до медіаторів, вимоги приватних організацій медіаторів, які запроваджують свої схеми акредитації, є ще вищими. Зокрема, наразі спостерігається тенденція до посилення вимог щодо практичних навичок медіатора. В зв'язку з цим, багато об'єднань медіаторів, у тому числі і міжнародні, окрім прописаних годин практичного навчання (рольові ігри, симуляції, кейс-стаді) вимагають конкретні формати екзамену наприкінці навчання та проведення мінімальної кількості медіацій на рік.

Екзамени крім традиційної теоретичної складової, мають мати практичну частину, яка складається з проведення особою медіаційної сесії в ігрових умовах (так званий performance-based assessment). Такі симуляційні сесії спостерігаються і оцінюються досвідченими медіаторами і навіть записуються на відео.

Вимога проведення зазначеної кількості медіацій на рік надає стимул для професійного зростання і запобігає появі так званих «формальних» медіаторів, які пройшли навчання, але не провели жодної медіації. На практиці вимога проведення зазначеної кількості медіацій на рік визиває труднощі щодо підтвердження факту проведення медіацій. Для цього деякі організації медіаторів вводять систему постійного менторства, коли ментор (досвічений, відомий медіатор з репутацією) підтверджує кількість і якість медіацій, які були проведені його підопічним. Така система запроваджена, наприклад, у Раді Цивільної Медіації Великобританії. Другий варіант, який запровадив Міжнародний Інститут Медіації – надання кандидатом для акредитації анонімних анкет, які заповнювали його клієнти за результатами конкретної медіації – див. зразок такої анкети в додатку до цього Звіту.

Нижче наведені вимоги трьох відомих професійних організацій медіаторів щодо акредитації медіаторів.

	Медіація і право, РФ ¹³	Рада Цивільної Медіації, Великобританія (Civil Mediation Council) ¹⁴	Міжнародний Інститут Медіації/ Американська Асоціація Арбітражу (ІМІ ¹⁵ /ААА ¹⁶)
Навчання у цій організації, години	120 (академічних)	40 (з них 20 год практики)	140
Навчання в інших центрах, години	120 + 60 (академічних)	40 (з них 20 год практики)	140 (у центрах, акредитованих МІМ)
Практика	7 медіацій за 18 міс.	До отримання акредитації – присутність на 6 медіаціях за 12 міс. Після акредитації - 4 медіації за 12 міс.	25 задокументованих медіацій (200 год.), з них 20 платних
Екзамен традиційний	Теорія і практика	-----	25 питань
Екзамен через практику	-----	4 години записаної ролевої гри або реальної медіації	1 година записаної ролевої гри
Термін акредитації	5 років	1 рік	5 років
Підвищення кваліфікації	80 ак. год на 5 років	6 год. на рік	--
Скарги, оцінка, адміністрування справ	--	Має бути на сайті медіатора прописана система скарг і оцінки роботи медіатора. Докази наявності процедур адміністрування справ	
Страховання	--	Страховий поліс на суму 1 млн. фунтів	--

¹³ <http://www.mediacia.com/>

¹⁴ <http://www.civilmediation.org/>

¹⁵ [http://www.imimmediation.org/practitioners/;](http://www.imimmediation.org/practitioners/)

<https://www.imimmediation.org/practitioners/professional-conduct-assessment-process/>

¹⁶ <https://www.adr.org/Mediation>

3.3. ОСОБЛИВОСТІ АКРЕДИТАЦІЇ МЕДІАТОРІВ У СФЕРІ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ

Наразі сфера сімейної медіації перш за все в Європі розвивається прискореними темпами порівняно з іншими сферами. Це пов'язано з тим, що сімейні справи, зокрема щодо розлучення подружжя, розподілу майна або вирішення питань щодо дітей при розлученні, найбільш ефективно і найменш травматично і для дітей, і для батьків вирішуються саме шляхом медіації. У такому «екологічному» вирішенні сімейних справ зацікавлена і держава, тому у багатьох країнах спостерігається збільшення державного фінансування програм сімейної медіації. Разом з тим, сімейна медіація має свою специфіку щодо необхідності глибоких психологічних знань і навичок медіатора, розуміння особливостей дитячої психіки, необхідності ідентифікації і реагування на ситуації насильства, тощо. Крім того, від сімейних медіаторів вимагається знання основ сімейного права, правових норм щодо майнових відносин, фінансових питань. У зв'язку з цим, до сімейних медіаторів застосовуються особливі вимоги і окремі системи акредитації як державними органами, так і об'єднаннями і організаціями медіаторів.

Особлива увага приділяється емоційній компетентності і ресурсному стану сімейних медіаторів. Тому акредитаційні вимоги багатьох організацій вводять системи постійного менторства або супервізії сімейних медіаторів.

Попри відсутність правового регулювання загальної діяльності медіаторів у країнах прецедентного права (США, Канада, Австралія, тощо), сімейні медіатори, наприклад в Австралії, які працюють як в рамках досудової медіації, так і у судах, мають бути зареєстровані в установленому порядку, як «фахівці з врегулювання сімейних спорів» (family dispute resolution practitioner). У 2008 році було видано спеціальний законодавчий акт, який регулює акредитацію саме сімейних медіаторів - «фахівців з врегулювання сімейних спорів».¹⁷ Для реєстрації в Реєстрі при Департаменті Генерального прокурора медіатори повинні надати копію диплому про вищу освіту в певній сфері, а також доказ того, що вони пройшли підготовку в навчальному закладі, зареєстрованому згідно з вимогами Департаменту Генерального прокурора, докази того, що медіатор має доступ до функціонуючої системи скраг і оцінювання його діяльності (які були розроблені їм самостійно або надані організацією, через яку медіатор здійснює діяльність). Крім того, сімейні медіатори мають дотримуватися правил професійної поведінки і проведення медіації, зазначених у Регуляціях 2008 року, мають проходити курси з підвищення кваліфікації обсягом не менше 24 години за 24 місяці.

¹⁷ Family Law (Family Dispute Resolution Practitioners) Regulations 2008 No 183
<https://www.legislation.gov.au/Details/F2008L03470>

	Рада Сімейної Медіації, Великобританія Family Mediation Council¹⁸	Асоціація Сімейної Медіації, Онтаріо, Канада Ontario Association for Family Mediation, Canada¹⁹
Години навчання	60	102: 60 – тренінг з медіації; 21 – тренінг із скринінгу на домашнє насильство; 21 – курс з сімейного права (для юристів не обов'язково)
Освіта	---	Вища (університет або коледж) або 10 років досвіду роботи з людьми
Навчання	Вимоги до навчальної програми, екзамен через практику	Вимоги до навчальної програми, екзамен через практику
Стажування	1 ко-медіація оцінюється ментором 1 медіація оцінюється ментором 3 медіації самостійно	100 годин медіації з супервізією досвідченого медіатора (копії 5 угод або меморандумів за результатами медіації)
Підвищення кваліфікації	4 год з ментором (2 особисто) 15 годин прямої медіації ²⁰	10 годин на рік
Термін	3 роки	----
Страховання	-----	1 000 000 доларів

¹⁸ <https://www.familymediationcouncil.org.uk/mediator-area/standards-assessment/fmc-accreditation-faqs/>

¹⁹ <https://www.oafm.on.ca/family-mediation/becoming-an-accredited-family-mediator/>

²⁰ не рахуються консультації або підготовка до медіації

4. АКРЕДИТАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПІДГОТОВКУ МЕДІАТОРІВ

Якість підготовки медіаторів залежить від якісного навчання і практичної підготовки, тому все більшої популярності набувають системи акредитації в цих сферах. Існує два підходи до такої акредитації – акредитація організацій, які забезпечують підготовку медіаторів та акредитація конкретних курсів з медіації. Обидва варіанти акредитації можуть здійснюватися як державними органами, так і іншими суб'єктами, але кращою практикою є саморегульована акредитація професійними організаціями медіаторів, як представниками спільноти медіаторів.

4.1. ВИМОГИ ЩОДО ТРЕНЕРІВ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З МЕДІАЦІЇ

Документами щодо акредитації навчальних програм встановлюються вимоги щодо тренерів організацій, які навчають медіаторів. Зазвичай тренери з медіації мають відповідати всім вимогам для медіатора конкретної організації, яка проводить акредитацію. Наприклад Система Національної Акредитації Австралії вимагає, щоб тренер був сертифікованим медіатором за правилами цієї системи не менше ніж 3 роки. Крім того, Система вимагає, щоб тренер мав не менше 3 років досвіду в якості тренера або мав 2 роки досвіду у якості медіатора (50 годин медіації). Важливим аспектом є те, що Система вводить також фігуру оцінювача (*assessor*), який не є тренером навчальної програми і не має конфлікту інтересів зі студентами програми; він є запрошений для проведення екзамену і оцінки симуляцій під час екзамену (такий оцінювач має мати не менше 3 років досвіду в якості медіатора, сертифікованого Системою). Нарешті, Система запроваджує вимоги щодо кількості тренерів на кожного учасника тренінгу («достатня кількість тренерів, щоб забезпечити індивідуальний коучинг двома різними тренерами двох симуляцій медіації в якості медіатора, обсягом не менше 1,5 години»)²¹. Додатково, можуть вводитися вимоги щорічного підвищення кваліфікації тренерів. Деякі системи акредитації (наприклад для присудових програм тренінгів з медіації у Флориді та Нью-Йорку, США) вводиться моніторинг тренінгових програм, коли тренінги відвідуються і оцінюються представниками суду.

Акредитація тренерів з сімейної медіації Асоціації Вирішення Конфліктів (ACR Approved Family Mediation Training Program)²² виставляє ще вищі вимоги щодо тренерів. Крім вимоги бути акредитованим медіатором ACR і мати практичний досвід (20 сімейних медіацій за два останніх роки), щоб отримати статус тренера з сімейної медіації ACR необхідно надати не менше 20 анкет оцінки попередніх 30-40-годинних тренінгів цього тренера, які заповнені учасниками тренінгу; а також 30 хвилин аудіо запис реального тренінгу, який проводив тренер.

4.2. ВИМОГИ ЩОДО ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Дуже важливим аспектом акредитації в сфері навчання медіаторів є проведення випускного екзамену навчальних програм в зв'язку з тим, що абсолютна більшість країн не встановлюють єдиного кваліфікаційного екзамену для отримання статусу медіатора нахшталт екзамену для адвокатів. Тому, наприклад Система Національної

²¹ <https://msb.org.au/themes/msb/assets/documents/national-mediator-accreditation-system-2015.pdf#page=3>

²² https://www.acrnet.org/ACR/EducationTraining/ACR/Education_Training/ACR_Trainers.aspx?key=dc84af0f-b5a5-4169-905e-7bf01c35532e

Акредитації Медіаторів Австралії встановлює наступні вимоги до екзамєну тренінгових програм та навчальних курсів з медіації²³:

- (a) демонстрація навичок медіатора в одній симуляційній медіації не менше 1,5 годин;
- (b) ця симуляція має бути оцінена оцінювачем (*assessor*) без його втручання в симуляцію (можливий скайп або запис на відео для дистанційного оцінювання);
- (c) екзамєнаційна симуляція має оцінюватися оцінювачем (*assessor*), який має мати не менше 3 років досвіду в якості медіатора, сертифікованого Системою, не є тренером навчальної програми і не має конфлікту інтересів зі студентами програми, і є незалежним від програми;
- (d) мають бути розроблені чіткі критерії оцінки, які мають включати знання, навички і етичні принципи Системи;
- (e) оцінювач має надати кандидату у медіатори письмову оцінку по кожному з критеріїв оцінки і висновком щодо кваліфікації кандидата;
- (f) форма оцінки по можливості має бути надана кандидатам для інформації до початку проведення екзамєну.

4.3. ВИМОГИ ЩОДО ЗМІСТУ НАВЧАННЯ

Найважливішою вимогою щодо навчальних програм з медіації, яка встановлює зовнішню рамку регулювання, є регламентація кількості годин теоретичного і практичного навчання медіаторів. За даними голландських дослідників на 2014 рік, середній показник по годинах підготовки в Європейському Союзі складає 81 годину, по країнах світу (крім ЄС) – 27 годин. Однак, деякі країни по деяких акредитаційних програмах вимагають до 500 годин підготовки (Австрія щодо «zareєстрованих» медіаторів).²⁴

Нарешті, регламентується сам зміст навчання. Велике значення приділяється практичним заняттям. Наприклад, Система Національної Акредитації Медіаторів Австралії вимагає, щоб кожен учасник тренінгу брав участь щонайменше в 9 симуляціях медіації (з яких в 3-х в ролі медіатора). Асоціація Вирішення Конфліктів (ACR Approved Family Mediation Training Program)²⁵ рекомендує не менше 6 годин симуляцій на 30 годин тренінгу.

Інший варіант забезпечення належного змісту навчання - розробка модельних програм. Найбільш відомим прикладом є Програма сертифікованих медіаторів Німеччини. У відповідності з Федеральним Законом Німеччини «Про медіацію» 2012 року, та регуляції Міністерства юстиції Німеччини від 21 серпня 2016 року,²⁶ в Німеччині вводиться акредитація медіаторів у якості «сертифікованих» медіаторів. Для надання

²³ <https://msb.org.au/themes/msb/assets/documents/national-mediator-accreditation-system-2015.pdf#page=3>

²⁴ Fred Schonewille & Manon Schonewille, *The Variegated Landscape of Mediation Regulation: Comparative Study of Mediation Regulation in Europe and the World* (Eleven International Publishing, 2014).

²⁵ https://www.acrnet.org/ACR/EducationTraining/ACR/Education_Training/ACR_Trainers.aspx?hkey=dc84af0f-b5a5-4169-905e-7bf01c35532e

²⁶ Німецький текст Постанови

https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//%255B@attr_id%2527bgbl116s1994.pdf%2527%255D#_bgbl_%2F%2F%255B%40attr_id%3D%27bgbl116s1994.pdf%27%5D_1517859467402

статусу «сертифікованого» медіатора, організації, які здійснюють підготовку медіаторів мають надавати підготовку в обсязі 120 годин за затвердженою програмою, яка складається з восьми розділів.

- 1) Вступ та основи медіації (18 годин)
- 2) Процедура та загальні умови медіації (30 годин)
- 3) Компетенції і стилі медіатора (12 годин)
- 4) Техніки комунікації та ведення діалогу (18 годин)
- 5) Конфліктна компетенція (12 годин)
- 6) Правове регулювання медіації (6 годин)
- 7) Правові норми у медіації (12 годин)
- 8) Персональна компетенція, рефлексія, ролі медіатора (12 годин)

Типова програма підготовки медіаторів (120 годин базового навчання) була також розроблена російськими медіаторами і навіть затверджена Міністерством освіти і науки у 2011 році.²⁷ Передбачалося, що ця програма буде використовуватися всіма організаціями, які забезпечують навчання і підготовку медіаторів у Російській Федерації (РФ). Однак, така централізація не спрацювала і наказ Міністерства науки і освіти був скасований. Наразі в РФ не існує єдиної програми і навчальні центри використовують свої програми. В додатках до цього Звіту надається проект Програми навчання медіаторів, який альтернативно розроблявся робочою групою російських медіаторів, і є більш прийнятним, ніж Програма, яка була затверджена Міністерством.

5. РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРІВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

5.1. США, АВСТРАЛІЯ, КАНАДА

Попри те, що медіація, як новітня технологія і інститут вирішення спорів у суспільстві, народилась і сформувалась передусім у США та інших країнах прецедентного права, у цих країнах відсутні нормативні акти, які регулюють вимоги до медіаторів, їх навчання, акредитації, сертифікації та інші питання професійної діяльності. Всі ці питання регулюються ринком через репутаційні механізми, співвідношення попиту та пропозиції, тощо. Разом з тим, нішу регулювання професії у цих країнах зайняли професійні організації медіаторів – об'єднання медіаторів, організації-провайдери послуг медіації та організації, які забезпечують навчання та підготовку медіаторів. На сьогодні такі організації пропонують широкий спектр акредитаційних схем для медіаторів і для навчальних центрів або курсів, створюючи таким чином високу конкуренцію у середовищі медіаторів та стимул для постійного підвищення рівня навчання та практичного володіння навичками медіації.

Два найвідоміших центра медіації у США, які мають розвинуту структуру і присутність в усіх штатах, а також закордоном, є організація Судовий Арбітраж і Медіаційні Послуги (Judicial Arbitration and Mediation Services - JAMS) та Американська Арбітражна Асоціація (AAA)

Американська Арбітражна Асоціація є настарішим провайдером послуг медіації і арбітражу, а з недавнього часу і інших послуг альтернативного вирішення спорів, у

²⁷ 14 лютого 2011 р Міністерства освіти та науки Росії було видано наказ № 187 «Про затвердження програми підготовки медіаторів», який зареєстрований в Міністерстві юстиції РФ 1 березня 2011 року № 19973 <https://rg.ru/2011/03/23/mediacia-dok.html>

США. Важливим є те, що ААА має два окремих реєстри для медіаторів – для медіаторів, які працюють в США, і для медіаторів, які надають послуги медіації у міжнародних спорах.²⁸ У реєстри медіаторів включаються особи, які мають найвищу репутацію у бізнес середовищі США.²⁹ Тому не дивно, що основною вимогою для отримання статусу медіатор ААА має не менше 10 років професійного стажу на вищих посадах у бізнесі, на виробництві або в інших професіях, а також освіта, яка необхідна для таких вищих посад (зазвичай ступені вищої освіти, і не один). Крім того, щоб отримати акредитацію ААА необхідно пройти навчання з медіації у обсязі 140 годин; надати докази проведених медіацій (не менше 5 медіацій за 3 роки); і обов'язково мати членство в одній з професійних бізнес або торгових асоціацій.³⁰ За таких умов, у реєстрі ААА є особи вже похилого віку, які мають найкращу репутацію та мережі своїх клієнтів.

Організація «Судовий Арбітраж і Медіаційні Послуги» (Judicial Arbitration and Mediation Services - JAMS) також має схожу систему акредитації медіаторів, однак прийом конкретної особи залежить від Ради організації і конкретних критеріїв щодо навчання, тощо JAMS не висуває. Попри це JAMS є дійсно золотим стандартом у сфері медіації і арбітражу. Особливістю роботи JAMS є те, що ця організація надає послуги не тільки з медіації, але і з арбітражу, нейтральної оцінки, он-лайн вирішення спорів, тобто інтегрує більшість методів альтернативного вирішення спорів. Крім того, JAMS наразі працює над розширенням географічного фокусу своєї діяльності і нещодавно запровадили схеми визнання іноземних центрів медіації (наприклад, ADR Center в Італії, ADR Partners в Сербії). Такі центри є самостійними організаціями, але вони працюють за стандартами практики JAMS і медіатори в цих центрах готуються JAMS).³¹

Разом з акредитаційними схемами, які пропонуються приватними організаціями медіаторів у країнах прецедентного права, окремі державні органи, зокрема суди, також запроваджуються свої системи акредитації медіаторів та контролю за якістю послуг медіаторів. Це викликано тим, що медіація все більше інтегрується у судову систему, все більше медіаторів надають послуги медіації громадянам і юридичним особам, які вже розпочали судовий розгляд своїх справ. Том суди мають забезпечувати належний рівень таких послуг, особливо у контексті надання безоплатної правової допомоги малозабезпеченим верствам населення.

Наприклад, у США, штат Флорида, програма сертифікації медіаторів діє при Верховному суді Флориди, і судді можуть направити справу тільки сертифікованого медіатора, але при цьому сторони мають право самим звернутися до будь-якого, у тому числі не сертифікованого, медіатора. Так, Верховним судом Флориди прийняті Правила для сертифікованих і призначаються судом медіаторів; адміністративним наказом суду АОСC 10-51 встановлені Стандарти і правила навчання медіації. Комісії при Верховному суді займаються моніторингом програм АРС при суді, розробляють поправки до законів, правил щодо медіації та АРС. Етичний комітет медіаторів при суді дає рекомендації сертифікованим і призначається судом медіаторів. Правилком 10.100 (а) (Загальна кваліфікація) встановлені сертифікаційні вимоги до медіаторів окружних, районних, сімейних суддів, суддів апеляції. Так, навчання медіації має проходити за програмою, затвердженою Центром врегулювання суперечок у Флориді.

²⁸ <https://www.adr.org/aaa-panel>

²⁹ https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA%20National%20Roster%20of%20Mediators%20Qualification%20Criteria.pdf

³⁰ <https://www.jamsadr.com/careers/>

³¹ Organizations endorsed by JAMS International <https://www.jamsadr.com/organizations-endorsed-by-jams-international/>

Особа має бути не молодше 21 року і має відповідати високим моральним якостям (наприклад, особа, яка має судимість, що знаходиться на пробації і у ряді інших випадків, не відповідатиме таким вимогам). Адміністративним наказом Верховного суду AOSC 09-54 у 2009 році було встановлено правило, згідно з яким справи по стягненням з житлової іпотеки повинні врегулюватися тільки сертифікованими медіаторами. До медіаторів, який призначається судом, пред'являються, у першу чергу вимоги та правила даного суду (медіатор у даному випадку є «агентом» суду, який виконує функцію, покладену на нього судом), і у другу чергу - інші, у тому числі професійні, етичні правила і норми.³²

У штаті Нью-Йорк деякі суди для включення у реєстр медіаторів при суді в якості вимоги встановлюють членство медіаторів Нью-Йоркської асоціації юристів, а також досвід роботи в якості адвоката. У Техасі до медіаторів і іншим особам в сфері APC, які проводять процедури при суді, вимоги встановлені в ст. 154.052 Кодексу Техасу по цивільному процесу та засобам правового захисту, яка встановлює необхідність 40-годинного навчання.³³

У Канаді діє схожа система, де суди самостійно висувають вимоги для медіаторів, які бажають отримувати справи через суди. Наприклад, у провінції Онтаріо, реєстри медіаторів ведуться спеціальними комісіями з медіації, створюваними при кожному суді відповідно до правила 24.1.07 Правил цивільного процесу. Зазначені комісії також виконують функції контролю, розгляду скарг на медіаторів і можуть виключити медіаторів з реєстру. При цьому слід зазначити, що сторони мають право вибрати медіатора, який не перебуває у реєстрі суду.

З недавнього часу, окремі, більш жорсткі вимоги встановлюються до сімейних медіаторів. Наприклад, в Австралії, попри відсутність обов'язкової національної акредитації медіаторів, сімейні медіатори, які працюють як в рамках досудової медіації, так і у судах, мають бути зареєстровані в установленому порядку, як «фахівці з врегулювання сімейних спорів» (family dispute resolution practitioner). В 2008 році було видано спеціальний законодавчий акт, який регулює акредитацію саме сімейних медіаторів - «фахівців з врегулювання сімейних спорів».³⁴ Для реєстрації у Реєстрі при Департаменті Генерального прокурора медіатори повинні надати копію диплому про вищу освіту у певній сфері, а також доказ того, що вони пройшли підготовку у навчальному закладі, зареєстрованому згідно з вимогами Департаменту Генерального прокурора, докази того, що медіатор має доступ до функціонуючої системи скарг і оцінювання його діяльності (які були розроблені їм самостійно або надані організацією, через яку медіатор здійснює діяльність). Крім того, сімейні медіатори мають додержуватися правил професійної поведінки і проведення медіації, зазначених у Регуляціях 2008 року, мають проходити курси з підвищення кваліфікації обсягом не менше 24 години за 24 місяці.

Спроби уніфікувати вимоги до професійного рівня медіаторів на національному рівні робилися у США, Канаді і Австралії. Однак, ці спроби залишилися у вигляді рекомендацій або у вигляді необов'язкових (добровільних) акредитаційних програм. Так, Асоціація Вирішення Конфліктів (Association for Conflict Resolution – ACR) створила Робочу групу, провела дослідження і опублікувала Звіт щодо сертифікації

³² Fred Schonewille & Manon Schonewille, *The Variegated Landscape of Mediation Regulation: Comparative Study of Mediation Regulation in Europe and the World* (Eleven International Publishing, 2014).

³³ *ibid*

³⁴ Family Law (Family Dispute Resolution Practitioners) Regulations 2008 No 183
<https://www.legislation.gov.au/Details/F2008L03470>

медіаторів³⁵ з рекомендаціями щодо вимог до медіатора, процесу екзаменування, перереєстрації, системи скарг, тощо.

Найвідомішою національною системою акредитації медіаторів можна вважати Систему Національної Акредитації Медіації (National Mediation Accreditation Scheme).³⁶ Створений єдиний (не обов'язковий) національний реєстр медіаторів.³⁷ Для здійснення акредитації утворено спеціальний національний орган – Рада Стандартів Медіації (Mediator Standards Board) та систему регіональних акредитаційних органів (Recognized Mediation Accreditation Body). Для акредитації у Системі Національної Акредитації Медіаторів необхідно закінчити 38-годинне навчання, яке включає не менше 9 сесій - симуляцій медіації і відповідає іншим вимогам щодо навчальних курсів з медіації; надати рекомендаційні листи з доказами належного характеру і репутації медіатора; бути членом організації, що має етичні стандарти, систему дисциплінарних процедур і роботи зі скаргами, систему професійної підтримки; мати страховку професійної відповідальності. Для продовження акредитації (раз на два роки) необхідно підтвердження проведення медіації загальною тривалістю не менше 25 годин і проходження 20 годин підвищення кваліфікації. У разі порушення медіатором своїх професійних обов'язків, його акредитація може бути припинена або анульована.

Разом з тим, попри те що Система Національної Акредитації Медіаторів (National Mediator Accreditation System) існує в Австралії з 2008 року,³⁸ вона не є обов'язковою і не вимагається навіть для медіаторів, які працюють у судах. Наприклад, у переліку медіаторів Верховного Суду Австралії з 12 осіб тільки двоє акредитовані Системою Національної Акредитації Медіаторів, а всі інші – іншими організаціями.³⁹

В цілому можна говорити, що система акредитації з підготовки медіаторів у країнах прецедентного права більшій мірі носить приватний характер. Відсутні єдині державні вимоги до самих медіаторів (за виключенням сімейних медіаторів), вимог щодо організацій-провайдерів послуг медіації, до їх організаційно-правової форми, тощо.

³⁵ <https://www.mediate.com/articles/acrcert1.cfm>

³⁶ <https://msb.org.au/about-msb> . Детальний опис акредитаційної системи
<https://msb.org.au/themes/msb/assets/documents/national-mediator-accrediation-system-2015.pdf#page=3>

³⁷ <https://msb.org.au/mediators>

³⁸ <https://msb.org.au/about-msb>

³⁹ https://www.courts.act.gov.au/supreme/services/list_of_mediators

5.2. РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ

З метою створення правових умов для застосування у Російській Федерації (РФ) альтернативної процедури врегулювання спорів за участю медіаторів в липні 2010 р. був прийнятий Закон № 193-ФЗ «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)»¹ Закон про медіацію розроблений з метою гармонізації соціальних відносин, сприяння розвитку партнерських ділових відносин і формування етики ділового обороту.

Відповідно до закону, медіатором є незалежна фізична особа, якій учасники спору довірили розраду виниклого між ними конфлікту. За бажанням сторін медіаторів може бути кілька. Медіатори можуть бути обрані сторонами, рекомендовані їм або призначені в справу організацією, що здійснює діяльність із забезпечення проведення процедури медіації. Діяльність медіатора може здійснюватися як на професійній, так і на непрофесійній основі. Основна відмінність полягає у вимогах до медіатора. Так, здійснювати діяльність медіатора на непрофесійній основі можуть особи не молодше вісімнадцяти років, дієздатні і ті, що не мають судимості.

Вимоги до медіатора-професіонала набагато суворіші. Його вік повинен бути не менше двадцяти п'яти років. Обов'язкові також вища професійна освіта та свідоцтво про закінчення курсу навчання за програмою підготовки медіаторів, затвердженою у порядку, встановленому Урядом РФ. Медіація у спорах, переданих на розгляд суду (третейського суду) до її початку, буде проводитися тільки медіаторами, які здійснюють свою діяльність на професійній основі.

Діяльність медіатора не є підприємницькою, незалежно від того, чи здійснюється діяльність медіатора на професійній або непрофесійній основі. У той же час медіаторами не можуть бути особи, які заміщують державні посади як Російської Федерації, так і її суб'єктів, цивільні і муніципальні службовці, якщо інше не передбачено законом. Медіатор не має права:

- бути представником будь-якої сторони спору;
- надавати сторонам юридичну, консультаційну чи іншу допомогу;
- відведенню підлягає медіатор, який прямо або побічно зацікавлений в результатах медіації, перебуває в родинних стосунках з учасником спору, представниками сторін;
- без згоди сторін робити публічні заяви за суттю спору і розголошувати інформацію, що відноситься до процедури медіації та стала йому відомою під час її проведення;
- вносити, якщо сторони не домовилися про інше, пропозиції про врегулювання спору;
- ставити своїми діями будь-яку із сторін у переважне становище, так само як і применшувати права і законні інтереси однієї із сторін.

Що стосується оплати послуг медіатора, то діяльність з проведення процедури медіації здійснюється медіаторами як на платній, так і безоплатній основі.

Закон № 193-ФЗ вводить поняття «організація, що здійснює діяльність із забезпечення проведення процедури медіації». Нею визнається юридична особа, одним з основних видів діяльності якої є проведення процедури медіації. Діяльність таких організацій здійснюється на платній основі.

Організації, що забезпечують проведення медіації, можуть створюватися у формі асоціацій (спілок). Мета їх створення - координація посередницької діяльності як за її різновидами, так і територіально, розробка, і уніфікація стандартів і правил професійної діяльності медіаторів, правил (регламентів), процедури медіації.

У свою чергу, зазначені організації будуть членами більших саморегульованих організацій медіаторів, які знову-таки створюються у формі асоціацій (спілок) або некомерційних партнерств.

Організація медіаторів набуває відповідний статус з моменту внесення відомостей про неї до державного реєстру саморегульованих організацій медіаторів. Ведення такого реєстру - функція федерального органу виконавчої влади, уповноваженого Урядом РФ.

Організація медіаторів - різновид саморегульованих організацій, утворення і діяльність яких передбачені відповідним федеральним законом. Реєстрації союзу медіаторів передус рутинна організаційна робота, яка ділиться на дві частини: неформальну - об'єднання фахівців-одномумців в єдине працездатне ціле; формальну - розробка і прийняття статуту, обрання органів саморегуляції. Законом встановлено такі базові обмеження.

По-перше, в організації медіаторів має бути не менше ста фізичних осіб, які здійснюють діяльність медіаторів на професійній основі, і (або) не менше двадцяти організацій, готових надавати посередницькі послуги. І медіатори-професіонали, і їх організації повинні відповідати вимогам, що пред'являються до членства в організації медіаторів. По-друге, потрібно встановлення реального контролю за якістю роботи медіаторів відповідно до прийнятого ними Кодекса професійної етики медіаторів.

Члени органів управління посередницьких організацій можуть поєднувати свої функції з діяльністю медіатора.

Медіатор-професіонал може бути членом тільки однієї саморегульованої організації медіаторів. При прийомі в члени такої асоціації медіаторів-професіоналів до кандидатів у посередники можуть бути пред'явлені додаткові вимоги, пов'язані із здійсненням конкретних видів майбутньої діяльності медіатора.

Введення в РФ способу врегулювання спорів за участю медіаторів потягло за собою зміни в ГК, ГПК та АПК РФ, внесені Федеральним законом від 27 липня 2010 року № 194-ФЗ «Про внесення змін до окремих законодавчих актів Російської Федерації» у зв'язку з прийняттям Федерального закону «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедурі медіації)»⁴⁰

Зокрема, ЦПК і АПК РФ доповнені нормами, згідно з якими медіатори не підлягають допиту як свідки про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням їх обов'язків (ч. 5.1 ст. 56 АПК РФ в новій редакції та п. 1 ч. 3 ст. 69 ЦПК РФ у новій редакції).⁴¹ Законом № 194-ФЗ встановлено також норми, що стосуються деяких питань щодо діяльності медіаторів. Федеральний закон «Про рекламу» доповнено статтею, яка регулює рекламу діяльності медіаторів, яка встановлює, зокрема, обов'язок вказувати у рекламі відомості про документи, що підтверджують проходження медіатором відповідного навчання, і забороняє включати у рекламу твердження про те, що застосування процедури медіації як способу врегулювання спору має переваги перед вирішенням спору в суді, арбітражному суді або третейському суді.⁴²

⁴⁰ Про внесення змін до окремих законодавчих актів Російської Федерації» у зв'язку з прийняттям Федерального закону «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедурі медіації)»: ФЗ від 27.07.2010 р № 194-ФЗ // СЗ РФ. 2010. № 31.

⁴¹ Арбітражний процесуальний кодекс РФ // СЗ РФ. 2002. № 30; Цивільний процесуальний кодекс РФ // СЗ РФ. 2002. № 46.

⁴² Про рекламу: ФЗ від 13.03.2006 р. № 38-ФЗ // СЗ РФ. 2006. № 12.

5.3. КАЗАХСТАН

Відповідно до Закону «Про медіацію»⁴³ процедура медіації має право проводити медіатор, тобто незалежна фізична особа, яка притягається сторонами для проведення медіації на професійній і непрофесійній основі відповідно до вимог Закону (ст.9). Здійснювати діяльність медіатора на професійній основі можуть особи, які мають вищу освіту, які досягли двадцятип'ятирічного віку, які мають документ (сертифікат), який підтверджує проходження навчання за програмою підготовки медіаторів, що затверджується в порядку, який визначається Урядом Республіки Казахстан, і перебувають в реєстрі професійних медіаторів.

Здійснювати діяльність медіатора на непрофесійній основі можуть особи, які досягли сорокарічного віку і перебувають в реєстрі непрофесійних медіаторів.

Поряд з медіаторами, які здійснюють свою діяльність на непрофесійній основі, медіацію можуть проводити особи, що обираються зборами (сходом) місцевої громади, які мають великий життєвий досвід, авторитет та бездоганну репутацію (ст.15 Закону).

Медіатором не може бути особа:

- 1) уповноважена на виконання державних функцій і прирівняна до нього;
- 2) визнана судом в установленому законом порядку недієздатною або обмежено дієздатною;
- 3) в відношенні якої здійснюється кримінальне переслідування;
- 4) що має не погашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість.

Важливо відзначити, що особи, які відповідно до цього Закону мають право здійснювати діяльність з врегулювання конфлікту на професійній або непрофесійній основі, по-перше, повинні відповідати перерахованим вище вимогам, по-друге, включаються до відповідного реєстру, доступного для будь-яких осіб, які мають право вибрати з списку відповідного медіатора, ознайомившись з необхідними відомостями про нього.

Згідно зі статтею 13 Закону медіатори мають право створювати організації медіаторів і об'єднуватися в асоціацію (союз) медіаторів.

Закон визначає, що організації медіаторів є некомерційними, недержавними, самофінансованими і самовпорядними організаціями, створеними з ініціативи медіаторів в організаційно-правових формах, передбачених Законом "Про некомерційні організації". Вони створюються з метою забезпечення матеріальних, організаційно-правових та інших умов надання медіаторами послуг з проведення медіації, має право проводити професійну підготовку та підвищення кваліфікації медіаторів з одержанням документа (сертифіката) про проходження відповідної підготовки з медіації.

З метою координації своєї діяльності, розробки та уніфікації стандартів (правил) професійної діяльності медіаторів, порядку (регламенту) проведення медіації, порядку виплати сторонами медіації винагороди медіаторам організації медіаторів мають право об'єднуватися в асоціацію (союз).

Асоціація (союз) медіаторів має право розробляти і затверджувати Кодекс професійної етики медіаторів.

Примітно, що вступ в організацію медіаторів або асоціацію (союз) медіаторів здійснюється на добровільних засадах. При цьому стягування вступних внесків організацією медіаторів або асоціацією (союзом) медіаторів не допускається.

⁴³ https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30927376

Кожна організація медіаторів веде свій реєстр професійних медіаторів, які здійснюють медіацію на території Республіки Казахстан. Для включення у реєстр професійних медіаторів необхідно представити в організацію медіаторів копію посвідчення особи (нотаріально засвідчену копію в разі неподання оригіналу посвідчення особи для звірки), медичні довідки з медичних організацій, що надають наркологічну допомогу, і з психоневрологічної організації, видані за місцем проживання претендента, довідку про відсутність судимості, копії диплома про вищу освіту і документа (сертифіката), що підтверджує проходження спеціальної підготовки з медіації.

Реєстр професійних медіаторів містить:

- 1) прізвище, ім'я та по батькові (за його наявності) медіатора;
- 2) юридична адреса медіатора;
- 3) контактні дані медіатора (поштову адресу, або адресу електронної пошти, або номер телефону, або телефаксу);
- 4) відомості про область медіації, в якій медіатор спеціалізується;
- 5) відомості про мову, на якій медіатор здатний здійснювати медіацію;
- 6) відомості про наявність документа (сертифіката), що підтверджує проходження навчання за програмою підготовки медіаторів;
- 7) відомості про призупинення діяльності медіатора.

Медіатори включаються організацією медіаторів в реєстр професійних медіаторів у повідомному порядку протягом десяти днів з дня отримання відповідної заяви. У разі невиключення медіатора у реєстр професійних медіаторів організація медіаторів зобов'язана протягом десяти днів з дня отримання відповідної заяви надати вмотивовану відповідь у письмовому вигляді про причини відмови.

Медіатори виключаються з реєстру професійних медіаторів після закінчення календарного року, якщо у термін до 25 грудня відповідного року не представлено заяву медіатора про продовження терміну перебування в реєстрі на черговий календарний рік. Заява про продовження терміну перебування у реєстрі може бути представлена в електронному вигляді на електронну адресу організації медіаторів.

Реєстр професійних медіаторів повинен бути розміщений на інтернет-ресурсі організації медіаторів казахською та російською мовами і оновлюватися по мірі включення до нього медіаторів. Організації медіаторів вправі опубліковувати реєстр професійних медіаторів в періодичних друкованих виданнях.

У разі порушення медіатором вимог цього Закону сторони, які беруть участь у процедурі медіації, мають право звернутися з відповідною заявою в організацію медіаторів. При підтвердженні порушення організація медіаторів призупиняє діяльність медіатора із зазначенням про це в реєстрі професійних медіаторів терміном на шість місяців.

Рішення організації медіаторів про відмову у включенні, виключенні зі списку професійних медіаторів, про призупинення діяльності медіатора може бути оскаржене в суді.

Поряд з медіаторами, які здійснюють свою діяльність на непрофесійній основі, медіацію можуть проводити особи, що обираються зборами (сходом) місцевої громади для цих цілей членами місцевої громади, які мають великий життєвий досвід, авторитет та бездоганну репутацію.

Протокол зборів (сходу) місцевої громади про обрання членів місцевої громади в якості непрофесійних медіаторів протягом десяти робочих днів направляється

уповноваженому органу для включення до реєстру непрофесійних медіаторів з додатком документів, передбачених законом.

Реєстр непрофесійних медіаторів, які здійснюють медіацію на території Республіки Казахстан на непрофесійній основі, веде аким району (міста обласного значення), району в місті, міста районного значення, селища, села, сільського округу (далі - уповноважений орган).

Медіатори, які здійснюють медіацію на непрофесійній основі, зобов'язані звернутися до уповноваженого органу для включення до реєстру непрофесійних медіаторів з додатком копій посвідчень особи (нотаріально засвідчену копію у разі неподання оригіналу посвідчення особи для звірки), медичних довідок з медичної організації, яка надає наркологічну допомогу, і з психоневрологічної організації, виданих за місцем проживання претендента, довідки про відсутність судимості.

Вимоги до реєстрів непрофесійних медіаторів такі ж як і до реєстрів професійних медіаторів.

5.4. БІЛОРУСЬ

Закон Республіки Білорусь «Про медіацію», набув чинності 24 січня 2014 р.⁴⁴ Згідно ст. 1 Закону Республіки Білорусь «Про медіацію», медіатор - це фізична особа, що відповідає вимогам Закону, яка бере участь в переговорах сторін в якості незацікавленої особи з метою сприяння їм у врегулюванні спору (суперечок).

Медіатором може бути фізична особа, яка має вищу юридичну або іншу вищу освіту, що має підготовку в сфері медіації в порядку, що встановлюється Міністерством юстиції Республіки Білорусь, або має досвід роботи в якості примирителя відповідно до процесуального законодавства, яке отримало свідоцтво медіатора, що видається Міністерством юстиції Республіки Білорусь на підставі рішення Кваліфікаційної комісії з питань медіації.

Медіатором не може бути фізична особа: яка є державним службовцем, у тому числі здійснює повноваження судді в суді, якщо інше не передбачено законодавчими актами; визнана в установленому порядку недієздатною або обмежено дієздатною; яка має судимість; повноваження якої в якості судді суду, прокурорського працівника, співробітника Слідчого комітету Республіки Білорусь, Державного комітету судових експертиз Республіки Білорусь, органів внутрішніх справ, державної безпеки, прикордонної служби, працівника органів Комітету державного контролю Республіки Білорусь, податкових, митних органів, іншого державного службовця, нотаріуса, приватного нотаріуса, адвоката були припинені у порядку, встановленому законодавчими актами, з підстав, пов'язаними з вчиненням проступків, несумісних з її професійною діяльністю, - протягом трьох років з дня прийняття відповідного рішення, якщо інше не передбачено законодавчими актами; стосовно якої прийнято рішення про припинення дії свідоцтва медіатора у зв'язку з порушенням Правил етики медіатора, що затверджуються Міністерством юстиції Республіки Білорусь.

Медіатори здійснюють свою діяльність індивідуально, а також у складі організацій, що забезпечують проведення медіації. Відомості про медіаторів і організації, що забезпечують проведення медіації, включаються до державних Реєстрів, ведення яких здійснює Міністерство юстиції.

Медіатор бере участь в переговорах сторін в якості нейтрального та неупередженого посередника. Основна функція медіатора полягає в забезпеченні конструктивного ведення переговорів сторін з метою вироблення взаємовигідного рішення, що дозволяє вирішити конфлікт. Медіатор не примирює сторони, він не має права пропонувати сторонам варіанти вирішення конфлікту або схилити сторони до прийняття будь-якого рішення і не несе відповідальності за вироблену сторонами угоду. Медіатор сприяє вирішенню конфлікту шляхом перемикання уваги сторін з емоційної складової конфлікту на спільний пошук шляхів виходу з конфліктної ситуації.

У своїй діяльності медіатор керується Законом "Про медіацію", Правилами проведення медіації, а також Правилами етики медіатора.

В силу специфіки діяльності медіатора, Законом «Про медіацію» пред'являються особливі вимоги до осіб, які бажають здійснювати діяльність медіатора. Одним з основних вимог є проходження навчання за програмами навчальних курсів у сфері медіації, затверджується Міністерством юстиції. Особа, яка успішно пройшла таке навчання, має право звернутися до Кваліфікаційної комісії з питань медіації,

⁴⁴ <http://www.mediacia.by/o-nekotoryh-voprosah-podgotovki-v-sfere-mediacii>;
<http://www.mediacia.by/postanovlenie-soveta-ministrov-po-realizacii-zakona>;
<http://www.court.gov.by/brest/extrajudicial-mediation/a34340f977c1411c.html>

створювану при Міністерстві юстиції, із заявою про видачу свідоцтва медіатора та включення до державного Реєстру медіаторів. Медіаторам, щодо яких Кваліфікаційна комісія винесла позитивне рішення, видаються свідоцтва медіатора, що підтверджують право здійснювати діяльність медіатора. Дані про медіаторів включаються до державного Реєстру медіаторів.

Для отримання свідоцтва медіатора претендент подає до Міністерства юстиції:

- заяву про видачу свідоцтва із зазначенням прізвища, власного імені, по батькові (якщо таке є), громадянства, даних паспорта громадянина Республіки Білорусь, посвідка на проживання у Республіці Білорусь - для громадян Російської Федерації (серія, номер, дата видачі, найменування державного органу, що видав документ), контактного телефону, відомостей про останнє місце роботи, про відсутність обмежень для отримання свідоцтва;
- копію диплома (його дублікату) про вищу юридичну або іншу вищу освіту, завірену на останньому місці роботи в установленому законодавством порядку. У разі відсутності у претендента місця роботи він представляє нотаріально засвідчену копію диплома (його дублікату) або його копію з пред'явленням оригіналу (його дублікату);
- копію трудової книжки (її дублікату), завірену на останньому місці роботи в установленому законодавством порядку. У разі відсутності у претендента місця роботи він представляє нотаріально засвідчену копію трудової книжки (її дублікату) або її копію з пред'явленням оригіналу (її дублікату);
- документ, що підтверджує проходження підготовки в сфері медіації в порядку, встановленому Міністерством юстиції;
- копії документів, що підтверджують наявність досвіду роботи в якості примирителя відповідно до процесуального законодавства, засвідчені в установленому законодавством порядку (копію наказу суду про призначення в якості примирителя);
- фотографію розміром 3 x 4 см;
- інші документи за бажанням претендента, що підтверджують його відповідність вимогам, встановленим Законом Республіки Білорусь «Про медіацію».

Рішення про видачу або про відмову у видачі свідоцтва медіатора приймається кваліфікаційною комісією з питань медіації, створеної при Міністерстві юстиції Республіки Білорусь, за результатами розгляду заяв про видачу свідоцтва медіатора та доданих до них документів.

Законом передбачається ведення Реєстру медіаторів і Реєстру організацій, що забезпечують проведення медіації. Порядок ведення Реєстрів визначено відповідною Інструкцією, затвердженою постановою Ради Міністрів № 13 від 17 січня 2014 р. В Реєстр медіаторів включаються тільки особи, які мають свідоцтво медіатора, що видається Міністерством юстиції. Особа, яка не включена до Реєстру, не вважається медіатором, а медіативні угоди, укладені з її участю, не підлягають примусовому виконанню.

Порядок проведення медіації визначається Правилами проведення медіації, затвердженими постановою Ради Міністрів № 1150 від 28 грудня 2013 г. Правила докладно регламентують права та обов'язки медіатора і сторін медіації, а також поетапно закріплюють порядок проведення медіації, починаючи з підготовки до проведення медіації та вступного слова медіатора до підготовки медіативної угоди і її виконання.

Закон "Про медіацію" передбачає створення при Міністерстві юстиції Республіки Білорусь Кваліфікаційної комісії з питань медіації. Повноваження Кваліфікаційної

комісії визначені Положенням про Кваліфікаційну комісію з питань медіації, затвердженим Постановою Ради Міністрів № 1184 від 31 грудня 2013 року "Про деякі заходи щодо реалізації Закону Республіки Білорусь "Про медіацію". Даним актом була також затверджена Інструкція про порядок видачі та припинення дії свідоцтва медіатора і Типові правила діяльності організації, що забезпечують проведення медіації.

Положення про Кваліфікаційну комісію з питань медіації відносить до компетенції комісії наступні питання:

- розгляд заяв про видачу свідоцтва медіатора та доданих до них документів;
- перевірка відповідності претендента і поданих ним документів вимогам, встановленим Законом Республіки Білорусь "Про медіацію";
- розгляд матеріалів про здійснення медіатором своєї діяльності і дотримання ним законодавства, що регулює діяльність медіатора;
- внесення пропозицій Міністерству юстиції з питань підготовки в сфері медіації;
- розгляд і прийняття відповідних рішень з інших питань, пов'язаних з діяльністю медіаторів.

Рішення про видачу (відмову у видачі) свідоцтва медіатора, про внесення змін до свідоцтва медіатора, про припинення дії свідоцтва медіатора приймається на засіданнях Комісії. Свідоцтво медіатора видається Міністерством юстиції на підставі рішення Комісії (п. 2 Інструкції про порядок видачі та припинення дії свідоцтва медіатора).

В силу специфіки роботи з конфліктом у медіації та особливої делікатності роботи медіатора Міністерством юстиції було прийнято Правила етики медіатора. Правила етики регламентують норми поведінки медіатора як у відносинах зі сторонами конфлікту, так і з іншими медіаторами. Дія правил не обмежується проведенням медіації. Ряд норм Правил вимагає неухильного виконання і поза процедурою. Порушення Правил етики двічі протягом 12 місяців тягне за собою припинення дії свідоцтва медіатора і, відповідно до Закону "Про медіацію", позбавляє порушника права займатися діяльністю медіатора.

Перелік нормативних актів щодо медіації (мовою оригіналу):

Закон Республіки Беларусь от 12 июля 2013г. № 58-3 «О медиации» (ред. от 25.01.2016).

Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 28 декабря 2013 г. № 1150 «Об утверждении Правил проведения медиации».

Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 31 декабря 2013 г. № 1184 «О некоторых мерах по реализации Закона Республики Беларусь «О медиации» (вместе с «Положением о квалификационной комиссии по вопросам медиации», «Инструкцией о порядке выдачи и прекращения действия свидетельства медиатора», «Типовыми правилами деятельности организации, обеспечивающей проведение медиации»).

Постановление Министерства юстиции Республики Беларусь от 17 января 2014 г. № 12 «О некоторых вопросах подготовки в сфере медиации».

Постановление Министерства юстиции Республики Беларусь от 17 января 2014 г. № 13 «Об утверждении Инструкции о порядке ведения Реестра медиаторов и Реестра организаций, обеспечивающих проведение медиации».

Постановление Министерства юстиции Республики Беларусь от 17 января 2014 г. № 14 «Об установлении форм документов в сфере медиации».

Постановление Министерства юстиции Республики Беларусь от 17 января 2014 г. № 15
«Об утверждении Правил этики медиатора».

Организации, имеющие право осуществлять образовательную деятельность в сфере
медиации (http://minjust.by/ru/site_menu/mediation/new_url_1641711090).

Список лиц, имеющих свидетельство медиатора
(http://minjust.by/ru/site_menu/mediation/new_url_1641711090).»

РЕКОМЕНДАЦІЇ

В цьому Звіті було зроблено аналіз наукових джерел, нормативних актів та документів професійних організацій медіаторів щодо регулювання і саморегулювання діяльності медіаторів. На основі проведених консультацій з українськими медіаторами, суддями, юристами; узагальнено та опрацьовано пропозиції учасників конференції «Саморегулювання в медіації». Були ідентифіковані і проаналізовані кращі практики саморегуляції медіації в країнах прецедентного права – США, Австралія, Канада, та пост-радянського простору – Росія, Білорусь, Казахстан.

Загальним висновком щодо кращих практик є рекомендація для українських медіаторів прийняти до уваги практики децентралізованої не обов'язкової (добровільної) акредитації як медіаторів, так і навчальних програм з медіації, які були запроваджені в аналізованих країнах прецедентного права та багатьох країнах Європи. Шлях регулювання питань статусу медіаторів, реєстрів медіаторів, вимог до медіаторів, яким пішли країни пост-радянського простору, – а саме формалізація, централізація через один державний орган, бюрократизація цього процесу, не може вважатися кращою практикою. Таке регулювання має на меті посилення контролю держави в суспільстві, несе корупційні ризики та в результаті не сприяє розвитку практики медіації.

Розвиток медіації як соціального і правового інституту в Україні на сьогодні потребує відповіді професійної спільноти медіаторів на виклик появи багатьох навчальних програм з медіації з різним рівнем якості. Тому терміновим завданням на 2018 рік для спільноти медіаторів є розробка і запровадження системи акредитації навчальних програм з медіації при Національній асоціації медіаторів України. Для цього рекомендується:

1. Створити робочу групу НАМУ для розробки стандартів якості та схеми акредитації навчальних програм з медіації при НАМУ.
2. Провести дослідження вимог і якості існуючих на ринку програм навчання і підготовки медіаторів.
3. Розробити список компетенцій медіатора України – так званий «портрет ідеального медіатора». Створення спільної візії щодо необхідних компетенцій медіатора є необхідним попереднім етапом розробки навчальних програм, вимог до медіатора, тощо. Кращі зарубіжні практики свідчать, що без такого бачення зусилля щодо змісту навчальних програм можуть бути марними. Приклад переліку компетенцій медіатора та результатів навчання наведений в вимогах щодо акредитації тренінгових програм Асоціації Вирішення Конфліктів (ACR Approved Family Mediation Training Program).⁴⁵
4. За наявності спільного бачення результатів навчання розробити (1) вимоги щодо змісту навчальних програм з медіації, які б найефективнішим способом дозволили підготовку медіаторів з необхідними компетенціями, в тому числі вимоги щодо практичних занять (2) вимоги щодо тренерів навчальних програм (3) вимоги щодо випускного екзамену навчальних програм.
5. Провести обговорення та тестування розроблених документів – Стандартів - серед членів НАМУ та організацій партнерів.
6. Розробити систему приєднання організацій до Стандартів, коли організація забезпечує навчання та підготовку медіаторів в Україні у відповідності до розроблених Стандартів.

⁴⁵ https://www.acrnet.org/ACR/EducationTraining/ACR/Education_Training/ACR_Trainers.aspx?hkey=dc84af0f-b5a5-4169-905e-7bf01c35532e

7. Розробити систему подальшого моніторингу акредитованих начальних програм та системи інформування населення щодо таких програм (публічний реєстр навчальних програм, інформаційна кампанія в мас медіа, Інтернет, тощо).

ДОДАТОК А. УЗАГАЛЬНЕНІ ПРОПОЗИЦІЇ МЕДІАТОРІВ-УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Узагальнені пропозиції медіаторів-учасників Конференції «Саморегулювання у медіації: від стандартів до прискореного росту практики позасудового вирішення спорів в Україні»

8 грудня 2017 року за підтримки Програми USAID «Нове правосуддя», Національною асоціацією медіаторів України було проведено конференцію щодо впровадження механізмів саморегулювання медіації. На заході були присутні біля 100 медіаторів з різних регіонів України. У рамках запропонованого інтерактивного формату участі за методом «Світове кафе» медіатори мали змогу обговорити озвучені питання у малих групах і винести на загальне обговорення результати, які будуть описані нижче.

Відповідаючи на питання «Що має бути самоврегульоване у сфері медіації в Україні?», учасники конференції одногосно виступили за обмеження ролі держави у процесі регулювання професійної діяльності медіаторів в Україні. У якості єдиного виключення була озвучена потреба регулювання з боку держави питання конфіденційності та гарантій незалежності медіаторів.

Окрім того до розгляду були винесені окремі питання, які на думку учасників конференції підлягають регулюванню спеціалізованими організаціями, а саме:

- Стандарти взаємодії спільноти медіаторів та державних органів
- Принципи та підходи саморегулювання медіації
- Страхування ризиків медіаторів
- Відповідальність медіаторів
- Етика медіаторів
- Стратегії маркетингу та популяризації медіації
- Система роботи (ієрархія діяльності) саморегулювальних організацій (осередки, тощо).

Підчас обговорення питання «Яким чином забезпечити якість навчання медіаторів в Україні» було підтримано необхідність введення стандартів навчання з медіації з метою забезпечення його якості за рахунок наступних механізмів: (1) акредитація навчальних центрів та тренерів за професійними критеріями і за критеріями належного адміністрування навчального процесу; (2) акредитація навчальних програм. При цьому пропонувалось, що така акредитація має включати галузеві практики медіації і розподіл навчання за базовим рівнем та етапи поглиблення зі спеціалізації, а окрім того пропонувалось сформулювати список мінімальних компетенцій медіатора наприкінці навчання – іншими словами «на виході». Доцільним вбачалося впровадження відпрацьованих програм з медіації (кращий світовий досвід) та створення Платформи навчальних центрів з профайлами тренерів і медіаторів та «історіями успіху» випускників. На думку учасників у процесі акредитації навчальних центрів або програм важливо уникати бюрократизації з метою запобігання формування системи з мінімальними стандартами навчання та створення конкуренції між навчальними центрами.

Окремо були запропоновані наступні вимоги до тренерів, які проводять навчання та підготовку з медіації:

- Підтверджений практичний досвід тренера (є медіатором-практиком)
- Належна кваліфікація (навчання) тренера-викладача
- Систематичне підвищення кваліфікації тренерів

- Проходження спеціалізованого навчання для проведення тренінгів - для тренерів, на базі сформованих кваліфікаційних вимог та з метою присвоєння базових навичок тренера, тощо
- Досвід проведення тренінгів
- Репутація та імідж професійних викладачів з медіації
- Тренерами можуть виступати як українські, так і міжнародні експерти, які відповідатимуть встановленим вимогам
- Запровадження акредитації тренерів шляхом тестування
- Впровадження принципу «навчають одні, екзамнують інші»

Вимоги до навчальних курсів:

- Встановлення оптимального балансу тривалості теоретичного і практичного навчання (понад 50%-60% практики)
- Відпрацювання навичок під супервізією - 80%
- Контроль результатів навчання (поєднання іспиту, проходження практики та написання есе)
- Постійний зворотній зв'язок від «студентів»
- Стажування з досвідченим медіатором у процесі проведення медіації
- Комедіація у реальних кейсах
- Самостійне проведення як мінімум 2-х медіацій до отримання сертифікату
- Ідентифікація себе як медіатора (внутрішнє переконання можливості працювати медіатором має бути сформоване наприкінці навчання)
- Забезпечення необхідними ресурсами (методичні, інформаційні, інтернет, матеріальні)
- Системний підхід із залученням експертів з різними підходами теорії та практики

У якості відповідей на питання «Яким шляхом має піти акредитація медіаторів в Україні» варто врахувати виступи проти впровадження системи акредитації медіації, передусім обов'язковою через можливу появу перешкод для самозайнятих (незалежних) та для іноземних медіаторів, і та з метою уникнення шляху монополізації, бюрократизації чи корупції. Ця думка враховує також те, що питання акредитації має формуватися за запитом ринку, який визначатиме рівень довіри до медіатора.

Впродовж дискусії висловлювались думки щодо потреби введення єдиного реєстру акредитованих медіаторів або створення системи добровільної децентралізованої недержавної акредитації множинними органами медіаторів (за можливості долучення державних органів). Єдиного бачення того, який саме орган має проводити акредитацію медіаторів не виявилось, проте під час обговорення з'явилися наступні варіанти:

- Акредитаційна рада із авторитетів (виборний орган та ротація замість органу управління саморегулювальної організації)
- Кваліфікаційна комісія медіаторів
- Створення колегіального органу або центру акредитації
- Тренінгові/ навчальні центри з можливістю проходження практики (як суб'єкт акредитації)
- Провайдери послуг медіації (як суб'єкт акредитації)
- СРО (навчальні центри) → держателі реєстрів

Вимоги до системи можливої акредитації поєднали як пропозиції введення єдиного екзамену з метою впровадження «фільтру задля допуску до професії», так і заміну

екзамену з акредитації обміном досвідом, стажуванням (відповідне уникнення оцінки «допуск/ недопуск»).

Певні суперечки викликало питання щодо позбавлення медіатора акредитації. З одного боку висловлювалась необхідність такого позбавлення при наявності визначених критеріїв і механізмів. З іншого боку, була висловлена пропозиція лише добровільної відмови медіатора від акредитації.

За умови запровадження в Україні недержавної децентралізованої системи акредитації медіаторів передбачається врахування особливостей спеціалізації в окремих галузевих практиках та зазначення критеріїв акредитації (прозорості процесів), переліку встановлених мінімальних компетенцій медіатора, а також вимог щодо системного підвищення кваліфікації та підтвердження акредитації 1 раз на 5 років.

Окремо висловлювалася думка щодо необхідності дослідження та оцінки міжнародного досвіду та кращих практик у сфері акредитації медіації.

Обговорення завершилось підсумковим питанням «Як має виглядати робота зі скаргами та притягненням до відповідальності медіаторів», у процесі обговорення якого було погоджено необхідність впровадження схеми роботи над розглядом скарг та інформування клієнтів щодо опцій та можливостей подання таких скарг на дії медіатора. Було зазначено, що організація, яка турбується про своє реноме (репутацію), має забезпечити наявність етичної комісії, яка буде розглядати скарги на медіатора.

Медіаторами був запропонований наступний дворівневий алгоритм розгляду скарг:

1 етап – розгляд скарги від клієнта на медіатора етичним комітетом при СРО або іншим органом

- Вивчення обставин
- Оцінка дій медіатора +/-
- Аналіз на відповідність етичним нормам, нормам укладеного договору
- Рекомендації, пропозиції медіатору

2 етап – медіація між медіатором і скаржником

Медіатори запропонували декілька можливих органів, які мають вести роботу зі скаргами:

- Загальні збори ГО
- Комісія з питань етики у кожній СРО
- Дисциплінарна комісія
- Акредитуюча організація
- Центр, що надає послуги з медіації
- Медіаційний арбітраж (як апеляційна інстанція)
- Омбудсмен медіації у кожному регіоні (попередня експертиза скарг у рамках кодексу етики)

Було запропоновано, що члени етичної комісії мають бути сертифікованими медіаторами, обраними спільноту (з 20-30 осіб для розгляду кожного кейсу обираються 3 особи шляхом випадкового жеребкування).

При розгляді скарг на медіатора має застосовуватися презумпція невинуватості медіатора; правило, що медіатор має право на помилку; правило щодо конфіденційності розгляду скарг (знеособлено – щодо дій, а не щодо особи). Також можливо доречним було б введення платних скарг (депозитний рахунок) + компенсація моральної шкоди, якої зазнав медіатор (репутаційний ризик).

У якості результату обговорення було запропоновано санкції, які можуть застосовуватися до медіатора, який за рішенням органу з роботи зі скаргами, порушив вимоги етичного кодексу:

- Перелік заходів щодо виявлених порушень з боку медіатора
- Рекомендація про підвищення кваліфікації медіатору
- Зауваження/ попередження/ догана
- Виключення з реєстру або з лав організації
- Виключення з реєстру у разі відмови від підвищення кваліфікації, проходження супервізії, тощо
- Обов'язкова супервізія для медіатора, дії якого оскаржено
- Відповідь скаржнику

ДОДАТОК В. НАУКОВІ ДЖЕРЕЛА ЗА ТЕМОЮ ПРОФЕСІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МЕДІАТОРІВ

Гайдаенко-Шер, Н., Унификация требований к квалификации медиатора: медиатор и медиатор в семейных спорах. Актуальные проблемы российского права. 2017. № 5 (78), <file:///C:/Users/Tetiana%20Kyselova/Downloads/unifikatsiya-trebovaniy-k-kvalifikatsii-mediatora-mediator-i-mediator-v-semeynyh-sporah.pdf>

Alexander, N., Mediation and the art of regulation. *Queensland U. Tech. L. & Just. J.*, 8, 1. (2008)

Klaus Hopt & Felix Steffek, *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective* (OUP. 2012).

Fred Schonewille & Manon Schonewille, *The Variegated Landscape of Mediation Regulation: Comparative Study of Mediation Regulation in Europe and the World* (Eleven International Publishing. 2014) (Eleven International Publishing. 2014).

Felix Steffek, Hannes Unberath, Hazel Genn, Reinhard Greger & Carrie Menkel-Meadow, (eds.) *Regulating Dispute Resolution: ADR and Access to Justice at the Crossroads* (Oxford, U.K.: Hart 2013)

Sarah R. Cole, Craig A. McEwen, Nancy H. Rogers, James R. Coben, and Peter N. Thompson, "Where Mediation Is Concerned, Sometimes "There Ought Not To Be a Law!", *Dispute Resolution Magazine*, winter 2014, 34 (2014)

Sharon Press, "Certification: Lessons to be Learned from Other Jurisdictions", *The Chinese-English Journal on Negotiation November 2013*, 81

Susan S. Raines, Sunil Kumar Pokhrel, Jean Poitras, "Mediation as a Profession: Challenges That Professional Mediators Face" 79(1) *Conflict Resolution Quarterly* 79 (2013) 16 pages

W. Lee Dobbins, "The Debate Over Mediator Qualifications: Can They Satisfy the Growing Need to Measure Competence Without Barring Entry into the Market?", 7 *U.Fla. J.L. & Pub. Pol'y* 95 (1995)

Paula M. Young, "Take It or Leave It. Lump It or Grieve It: Designing Mediator Complaint Systems That Protect Mediators, Unhappy Parties, Attorneys, Courts, the Process, and the Field" 21 *Ohio St. J. on Disp. Resol.* 721 (2006), pp. 728-741

Stephanie Henning, "A Framework for Developing Mediator Certification Programs", 4 *Harv. Negot. L. Rev.* 189 (1999)

Maurits Barendrecht, Berend R. de Vries, "Fitting the Forum to the Fuss With Sticky Defaults: Failure in the Market for Dispute Resolution Services?" 7 *Cardozo J. Conflict Resol.* 83 (2005)

Robert A. Baruch Bush, "One Size Does Not Fit All: A Pluralistic Approach to Mediator Performance Testing and Quality Assurance", 19 *Ohio St. J. on Disp. Resol.* 965 (2004)

Benoit Bastard, "Family mediation in France: a new profession has been established, but where are the clients?" 32(2) *Journal of Social Welfare and Family Law*, 135-142 (2010)

Carrie Menkel-Meadow, "Regulation of Dispute Resolution in the United States of America: From the Formal to the Informal to the 'Semi-formal'", in *Regulating Dispute Resolution: ADR and Access to Justice at the Crossroads: (Felix Steffek, Hannes Unberath, Hazel Genn, Reinhard Greger & Carrie Menkel-Meadow, eds., Oxford, U.K.: Hart 2013)*

ACR Mediator Certification Task Force: Report and Recommendations to the ACR Board of Directors, March 31, 2004

Deborah Sunderman, “The Dilemma of Regulating Mediation”, 22 *Houston L Rev* 841 (1985)

ДОДАТОК С. ПРИКЛАД АНКЕТИ ДЛЯ СТОРІН МЕДІАЦІЇ ЩОДО ОЦІНКИ МЕДІАТОРА ЯК ВИМОГА ДЛЯ ОТРИМАННЯ АКРЕДИТАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ

Международный Институт Медиации (International Mediation Institute (IMI))
www.imimediation.org

АНКЕТА (ФОРМА ОБРАТНОЙ СВЯЗИ)

ФИО Медиатора: _____

Организация, ответственная за проведение процедуры медиации (при наличии):

День начала медиации: _____

День завершения медиации: _____

Место проведения медиации: _____

Предмет медиации: _____

Вопросы (Общая часть)

1. Какова вероятность по шкале от 1 – 5 (1 = низкая вероятность, 5 = высокая вероятность), что Вы снова обратились бы к медиации?

1	2	3	4	5	Затрудняюсь ответить
---	---	---	---	---	----------------------

Ваш комментарий: _____

2. Посоветовали бы Вы этого медиатора другим лицам?

Да	Нет	Не уверен
----	-----	-----------

Ваш комментарий: (Почему да? Почему нет?)

3. Как бы Вы оценили профессиональные навыки и способности медиатора по шкале от 1 до 5 (1 = низкий уровень, 5 = высокий уровень)

1	2	3	4	5	Затрудняюсь ответить
---	---	---	---	---	----------------------

Вопросы (Особенная часть)

4. Как вы узнали или выбрали данного медиатора?
a. Веб-портал Международного института медиации
b. Его кандидатуру предложил(а) коллега, юридическая фирма или специалист
c. Данный медиатор был назначен организацией, ответственной за проведение процедуры медиации
d. Данный медиатор был предложен другой стороной спора
e. Иное _____
5. Если Вы считаете, что способности Медиатора оказали решающее влияние на исход дела, какие именно из способностей Вы бы упомянули?

Ваш комментарий: _____

6. Вы удовлетворены стоимостью услуг Медиатора?

(1 = крайне недоволен; 2 = недоволен; 3 = нейтрально отношусь; 4 = доволен; 5 = очень доволен)

1	2	1	4	5	Затрудняюсь ответить
---	---	---	---	---	----------------------

Ваш комментарий: _____

7. Как Вы оцените соответствие всего процесса медиации и полученного результата Вашим ожиданиям?

(1 = абсолютно недоволен; 2 = недоволен; 3 = нейтрально отношусь; 4 = доволен; 5 = очень доволен)

1	2	1	4	5	Затрудняюсь ответить
---	---	---	---	---	----------------------

Ваш комментарий: _____

8. Если в процесс выбора и назначения Медиатора была вовлечена организация по разрешению споров, каково Ваше впечатление от поддержки, оказанной данной организацией в разрешении спора?

(1 = крайне недоволен; 2 = недоволен; 3 = нейтрально отношусь; 4 = доволен; 5 = очень доволен)

1	2	1	4	5	Затрудняюсь ответить
---	---	---	---	---	----------------------

Ваш комментарий (если сочтете приемлемым, укажите название организации):

9. Был ли Ваш спор разрешён в результате проведения медиации?

ДА	НЕТ
----	-----

Если медиация не завершилась разрешением спора, считаете ли Вы, что всё равно стоило прибегнуть к медиации?

ДА	НЕТ
----	-----

Ваш комментарий: _____

10. Это Ваш первый опыт обращения к медиации?

ДА	НЕТ
----	-----

11. Хотели бы Вы, чтобы на эту страницу с заполненной Вами анкетой была сделана ссылка на сайте Международного института медиации?

ДА	НЕТ
----	-----

12. Есть ли у Вас какие-либо иные комментарии?

Ваш комментарий: _____

Ваши ответы конфиденциальны, но могут быть в обезличенной форме приведены в виде заполненной анонимной анкеты (без указания информации о сторонах или какой-либо другой информации о Вас и процедуре медиации) на сайте сертифицирующего центра.

Спасибо, что заполнили анкету.

Если вы не против указать своё имя и иную информацию, приведите их ниже:

Фамилия, имя:
Организация:
Должность:
Телефон:
E-mail:

